

BOURDIEU 1993

TAPAUSTUTKIMUS TIETEELLISESTÄ VIHKIMYKSESTÄ

Loïc Wacquant

Käännös Erkki Vainikkala

ABSTRAKTI

Pierre Bourdieu sai vuonna 1993 CNRS:n, Kansallisen tiedekeskuksen, kultamitalin. Se on Ranskan merkittävin tiedepalkinto. Tässä tapaustutkimuksessa rekonstruoin arkistomateriaalin ja henkilökohtaisen todistusaineiston pohjalta tilanteen, jossa Bourdieu otti palkinnon vastaan. Se kertoo paljonpuhuvasti tieteen huipulle hyväksymisen rituaalin – eräänlaisen vihkiseremonian – eksistentiaalisesta pulmallisuudesta ja institutionaalisista kiemuroista. Bourdieun kiitospuhe ja seremonia, jossa hän sen esitti, ovat sosiologian historian ja sosiologian sosiologian kannalta kolmella tavalla kiinnostavia. Ne osoittavat havainnollisesti, millä tavoin tieteenalaa muovannut hahmo henkilökohtaisesti koki tieteen, auktoriteetin ja vallan sidoksen, miten hän reflektiivisesti tarkasteli sitä ja miten hän käytännössä suunnistautui siinä. Nämä vuoden 1993 tapahtumat merkitsevät ratkaisevaa käännettä Bourdieun intellektuaalisessa kehityksessä. Ne johtavat uudenlaiseen agendaan, jossa etualalle nousevat valtio ylimpänä symbolisena valtana, ryhmänmuodostuksen alkemia ja demokraattisen politiikan keskeneräinen lupaus, ja ne auttavat myös selittämään, miksi hän 1990-luvulla meni pidäkkeettömämmin mukaan kansalaiskeskusteluun. Se että Bourdieu ristiriitaisista tunteistaan huolimatta hyväksyi palkinnon, havainnollistaa myös hänen käsitystään ”järjen reaali-politiikasta”. Se toi myös Durkheimin näkyvästi takaisin pimennosta palauttamalla sosiologian asianmukaiselle paikalleen tieteen huipulla maassa, jossa se oli syntynyt.

Avainsanat: Bourdieu, tieteellinen vihkimys, intellektuaalinen pääoma, tiede, politiikka, Ranskan akatemia,

Vuosi 1993 merkitsi Pierre Bourdieulle eräänlaista vedenjakajaa. Vuotta aikaisemmin hän oli julkaissut tutkimuksen *Les Règles de l'art*, oman ”Flaubertinsa”, epäsuorana vastauksena Sartren teoksen *L'Idiot de la famille* (1971) sisältämään haasteeseen. Bourdieun teos oli historiallista sosiologiaa siitä symbolisesta vallankumouksesta, joka loi esteettisen katseen ja kiteytti kirjallisen kosmoksen, missä Bourdieun käsityksen mukaan tuli ensimmäisen keran täysin muotoutuneena näkyviin hänen jo kolmen vuosikymmenen ajan kehittämiensä keskeinen ”kentän” käsite.

Osoituksena Bourdieun sosiologian herättämästä kasvavasta kansainvälisestä kiinnostuksesta ja entistä suuremmasta vaikutuksesta oli juuri ennen palkinnon myöntämistä ilmestynyt yhteinen kirjamme *An Invitation to Reflexive Sociology* (Bourdieu & Wacquant 1992) seitsemällä kielellä (alkukielellä englanniksi ja lisäksi ranskaksi, italiaksi, hollanniksi, norjaksi, bulgariaksi ja katalaaniksi, viisi muuta käännöstä tekeillä²); se oli ensimmäinen kattava ja analyttinen johdatus koko hänen tutkimustyöhönsä ja teostensa temaattiikkaan. Lisäosoitus tästä vaikutuksesta olivat

samaan aikaan ilmestyneet teokset *The Field of Cultural Production* (1993a), johon oli ensimmäisen kerran koottu englanniksi hänen keskeisiä kirjoituksiaan, ja *Pierre Bourdieu: Critical Perspectives* (Calhoun ym.1993), joka oli ensimmäinen Yhdysvalloissa ilmestynyt monitieteinen esseekokoelma hänen ajattelustaan. Jälkimmäinen perustui muutamaa vuotta aiemmin Center for Psychosocial Studies -tutkimuskeskuksessa Chicagossa järjestettyyn symposiumiin, joka Bourdieun (2008 [2004], 93) mukaan vahvisti sen, että sosiologian ”planetaarisen oikeaoppisuuden” muurit olivat alkanet säröillä sen amerikkalaisen linnoituksen ytimessä.³

Bourdieuun suunnittelema ja käynnistämä yhteisprojekti sosiaalisen kärsimyksen syistä ja muodoista nykyisissä yhteiskunnissa sai päätelmänsä talvella 1993, kun sen pohjalta kirjoitettu *La Misère du monde* (Bourdieu ym. 1993) julkaistiin. Tuhatsivuisen niteeseen oli koottu Ranskan kaksijakoisen luokkayhteiskunnan jännitteitä eri näkökulmista avaavia kirjoituksia, ja sen vaikutukset tuntuivat heti laajasti myös tutkijapiirien ulkopuolella. Sitä myytiin vuoden aikana 100 000 kappaletta, se nostatti toinen toistaan kiivaampia väittelyjä niin akateemisilla, journalistisilla kuin politiikan alueilla, sen pohjalta tehtiin teatteriesityksiä, ja se näkyi myös kuvataiteissa. Bourdieun tarkoituksena tässä kirjassa oli ollut koetella totunnaisen metodologian ja sosiologisen kirjoittamisen rajoja, jotta olisi saatu parempi ”alkusyitä ja yleisiä perusteita” koskeva ote niistä ”lähes loputtoman hienosyisistä strategioista, joita toimijat käyttävät olemassaolonsa jokapäiväisissä tilanteissa” (Bourdieu 1993b, 910, 903). Mutta hän tahtoi myös näyttää, mitä tarkoitti hänelle ominaisen *sosioanalyysin* sokraattinen viritys eli se periaatteellinen nöyryys, jolla tällaisessa tutkimustavassa lähestytään tavallisten ihmisten tavallisia toimia, ajatuksia ja tunteita yritettäessä luoda sellaisia ”sosiaalisen maieutiikan” välineitä, jotka kykenisivät tarjoamaan heille keinoon ymmärtää henkilökohtaisissa ahdingoissa vaikuttavat yhteiskunnalliset periaatteet.⁴

Samansuuntaisesti Bourdieu tahtoi vaikuttaa suoraan median ja puoluekoneistojen muodostaman tavanomaisen sensuurin ohi voi-

dakseen tuoda julkisuuden valokeilaan joukon uusia ongelmakohtia, jotka olivat syntyneet ”taustaehtojen vajavuuksien” ja ”asemaan liittyvien vajavuuksien” vuorovaikutuksesta sosiaalisen kosmoksen kiihtyvän erilaistumisen ja keynesiläisen hyvinvointivaltion vetäytymisen myötä. *La Misère du monde* oli selvästikin auttanut saavuttamaan tämän tavoitteen, kun konservatiivinen pääministeri Eduard Balladur kehotti hallituksensa ministereitä lukemaan kirjan ymmärtääkseen paremmin, kuinka maa makaa. Vielä selvemmäksi tämä tuli, kun Bourdieu kutsuttiin esittelemään diagnoosiaan parhaan katseluajan huippusuosituun keskusteluohjelmaan *La Marche du siècle*, jonka toisena vierana ollut asumisoikeuksien puolustaja *l'abbé Pierre* oli siihen aikaan selvästi suosituin julkisuuden henkilö koko maassa.⁵ Antaakseen lisää kaikupohjaa tällä tavoin virittyneelle kansalaiskeskustelulle Bourdieu poikkesi pitkäaikaisesta käytännöstään asettaa tiukat rajat mediakeskusteluun osallistumiselleen ja ryhtyi antamaan tätä tutkimusta koskevia haastatteluja sellaisille valtakunnalliselle päivä- ja viikkolehdistöille kuin *Le Monde*, *Libération* ja *L'express* sekä puhumaan siitä sellaisilla epätavanomaisilla kanavilla kuin *Télérama*, sosiaalityöntekijöille ja lähialojen ammattilaisille tarkoitettu *Actualités sociales hebdomadaires* sekä lukuisilla ranskalaisilla ja ulkomaisilla julkisen palvelun radiokanavilla.

Vuonna 1993 Bourdieu myös syntetisoi Colège de France kolmen vuoden aikana pitämänsä valtiota käsitelleen luentosarjansa tulokset ja pohti niiden mahdollisia seurauksia (luennot julkaistiin postuumisti, Bourdieu 2012). Vuosikymmenet Leviatania kierreltyään kirjan *La Noblesse d'état* (1989) kirjoittaja oli päättänyt ottaa valtion perusteelliseen käsittelyyn monesta kulmasta yhtäaikaa: teoreettisesta, historiallisesta ja empiirisestä. Tätä uutta analyttistä rintamaa edelsi toisiinsa liittyvien artikkelien sarja, joissa hän tarkasteli byrokraattista kenttää symbolisen väkivallan monopolisoinnin paikkana ”Esprit d'État. Genèse et structure du champ bureaucratique” (1993c); valotti valtion kaksijakoista tehtävää, kun se toimii yhtäältä universaalien arvojen edistäjänä mutta toisaalta sallii kulttuurisen pääoman haltijoiden ottaa nämä arvot

haltuunsa ”The Fundamental Ambivalence of the State” (1998a); jäljitti poliittisen auktoriteetin markkinavoimille antautumisen seurauksia, jotka alkoivat tulla näkyviin, kun ”vasemmistolaisten” hallitusten valta-asema siirtyi kaikissa kehittyneissä maissa ”oikeistolaisille” hallituksille (Bourdieu 1992a). Yhdessä luentosarja ja siitä juontuneet julkaisut suuntasivat Bourdieun intellektuaalista agendaa demokraattisten ihanteiden historiallisten määritelmien ja toimeenpanon ydinkysymysten suuntaan ja kannustivat häntä seuraavan vuosikymmenen aikana yhä moninaisempiin ja perusteellisempiin kannanottoihin julkisessa keskustelussa (Wacquant 2005a, varsinkin 9–13).

Samana työntäyteisen vuoden kesällä Bourdieu valmisti julkaisukuntoon *Actes de la recherche en sciences sociales* -aikakauslehden numeron 100. Hän oli perustanut julkaisun 1975 ja päätoimittanut sitä siitä alkaen. Se oli tarkoitettu puhetorveksi sinnikkäästi monitieteiselle sosiologialle, jonka pyrkimyksenä oli nivoa yhteen tieteellinen ankaruus, episteeminen refleksiivisyys ja sosiopoliittinen merkitevyys - hyvin samaan tapaan kuin *L'Année sociologique* oli suunnitellut vuosisataa aiemmin tehnyt durkheimilaisille (Wacquant 2005b). On vaikea korostaa liikaa *Actes*-julkaisun keskeisyyttä Bourdieun vuosien varrella kehittämien tieteellisen tuotannon välineiden joukossa.⁶ Se tarjosi mahdollisuuden lukemattomien teorioiden ja menetelmien sulauttamisesta lähteneiden tutkimusten julkaisemiseen, ja se toimi työpaikana, jossa hän saattoi koetella ja edistää analyyttistä agendaansa ulottamalla sen uusille tutkimusalueille, kokeilemalla graafisia kuvauksia ja tilastollisia menetelmiä (kuten moniulotteista korrespondenssianalyysyä)⁷ ja valitsemalla ylijäisiä tutkimusaiheita, jotka tarjosivat paremmat mahdollisuudet vertailuun ja induktiiviseen päättelyyn. Neljännesvuosisadan merkkipaaluun saavuttamisella oli Bourdieulle erityinen merkitys - ei vain sen vuoksi, että hän oli käyttänyt niin paljon omaa aikaansa ja omia voimiaan tämän aikakauslehden tekemiseen vaan siksi, että *Actes* toi kaikkein parhaiten näkyviin hänen intellektuaalisten pyrkimystensä kollektiivi-

sen luonteen. Tällainen pyrkimys oli hyvin poikkeuksellinen Ranskan intellektuaalisessa miljöössä, jossa oltiin ihastuneita ”kirjalliseen (ja hyvin pariisilaiseen) visioon ’luomisesta’ eristäytyneen tutkijan ainutkertaisena tekona” (Bourdieu 2008 [2004], 33).⁸ Tässä juhlanumerossa Carl Schorske kirjoitti sosiologisesta kapinasta, joka oli antanut pontta Gustav Mahlerin sävellystyölle, Robert Danton kirjojen liikkeelle panevasta voimasta Ranskan vallankumouksessa, William Labov keinoista edistää luku- ja kirjoitustaitoa, Eric Hobsbawm etnisen konfliktin erityisestä logiikasta ja Amartya Sen moraalikoodeista taloudellisen menestyksen vektoreina; lisäksi siihen sisältyi Erving Goffmanin aiemmin julkaisematon teksti ”epäluonteenomaisesta kommunikaatiosta”. Kaikki tämä osoitti jälleen julkaisua ohjaavan, kansainvälisyyttä korostavan näkemyksen voiman, kuten myös sen päätoimittajan halun tuoda näkyviin sellaista yhteiskuntatieteilijöiden uuden sukupolven innovatiivista työtä, joka ymmärsi Bachelardin esittämän *objektin konstruoinnin* merkityksen. Bourdieu (1993d) itse kirjoitti tähän juhlanumeroon yhden painavimmista esseistään, ”A propos de la famille comme catégorie réaliste”, jossa hän esittelee ryhmänmuodostuksen yleisen mallin perustekijät. Keskeistä näin ymmärretyssä ryhmänmuodostuksessa ovat symbolisen vallan historialliset käytännöt sosiaalisessa tilassa sekä kollektiivisen konstruoinnin kognitiivis-affektiivinen työ; malli kiinnittyy saumattomasti hänen teoriaansa valtiosta tehokkaan luokittelun ylimpänä lähteenä.

Sitten tuli tieto, että Pierre Bourdieulle oli myönnetty Ranskan korkein tiedepalkinto, CNRS:n kultamitali. Palkinto luotiin vuonna 1954, ja se annetaan vuosittain ”tieteellisesti ansioituneelle henkilölle, jonka työ on vaikuttanut poikkeuksellisen merkittävästi tutkimuksen dynamiikkaan ja sen sovelluksiin”. Tämä ilmoitus oli vahvistus Bourdieun sosiologian erityislaadulle ja asetti hänet selkeästi vertaistensa yläpuolelle. CNRS:n viralliseen lehdistötiedotteeseen 15. syyskuuta 1993 sisältyi tällainen teksti:

Collège de Francen professori Pierre Bourdieu on uudistanut ranskalaista sosiologiaa kytkenällä johdonmukaisesti kokeellisen tarkkuuden teoriaan, joka perustuu laajaan filosofian, antropologian ja sosiologian alojen tietämykseen ja kulttuuriin. Tämän metodologian ansiosta hän on kyennyt käsittelemään tiettyjä yhteiskuntatieteiden perustavia kysymyksiä hänelle ominaisella tieteellisellä ankaruudella. Hänen tärkeimmät ja yleisimmin tunnustusta saaneet tutkimustuloksensa liittyvät koulutuksen ja kulttuurisen pääoman rooliin sosiaalisten erojen uusintamisessa sekä siihen, kuinka kulttuuriset kulutustottumukset toimivat distinktioiden, erottelun, merkkeinä. Pierre Bourdieu on antanut erittäin innovatiivista ja johdonmukaisen monitieteistä tutkimustyön opetusta Centre de sociologique de l'éducation et de la culture -tutkimuskeskuksessa, joka on yksi CNRS:n laboratorioista. Näissä puitteissa hän on kouluttanut suuren joukon tutkijoita, jotka tänä päivänä pitävät yllä ranskalaisen tutkimuksen mainetta sosiologian, historiantutkimuksen, antropologian ja sosiolingvistiikan aloilla. Pierre Bourdieu on julkaissut suuren määrän artikkeleita ja yli kolmekymmentä kirjaa, joista useimmat on käännetty monille eri kielille. Jotkin niistä, kuten *Les Héritiers*, *La Distinction* ja *La Misère du monde*, ovat olleet huomattavia intellektuaalisen elämän tapahtumia, jotka ovat saaneet tunnustusta laajoilta lukijapiireiltä. - - Bourdieu, väsymätön tieteellinen orkestroija, on kasvanut intellektuaalisen toiminnan yrittäjäksi, joka on perustanut oman koulukuntansa. Hän on läsnä kaikilla rintamilla laajan kansainvälisen maineen kantamana, ja hän kuuluu nyt eurooppalaisen tradition suurten intellektuellien joukkoon.

Tämä tunnustus saattoi Bourdieun melko tukalään tilanteeseen, sillä hän oli hyvin ujo ja yksityisyyttään varjeleva mies, jonka persoonallisuus oli kaikkea muuta kuin narsistinen - sitä leimasivat Béarnin talonpoikaismiljöön yhteisölliset arvot, jossa hän sotien välisenä aikana oli varttunut (Bourdieu 2002; 2008 [2004], 84-94). Vaikka hän oli noussut älymystön huipulle, hän ei koskaan tuntenut olevansa kotonaan tuossa maailmassa, jossa oltiin mieltyneitä oman itsen korottamiseen ja skolastisen aristokraattisuuden juhlintaan; hänestä oli hyvin vastenmielistä joutua valokeilaan, ja akateeminen pylvästely oli hänelle

suoranainen kauhistus.⁹

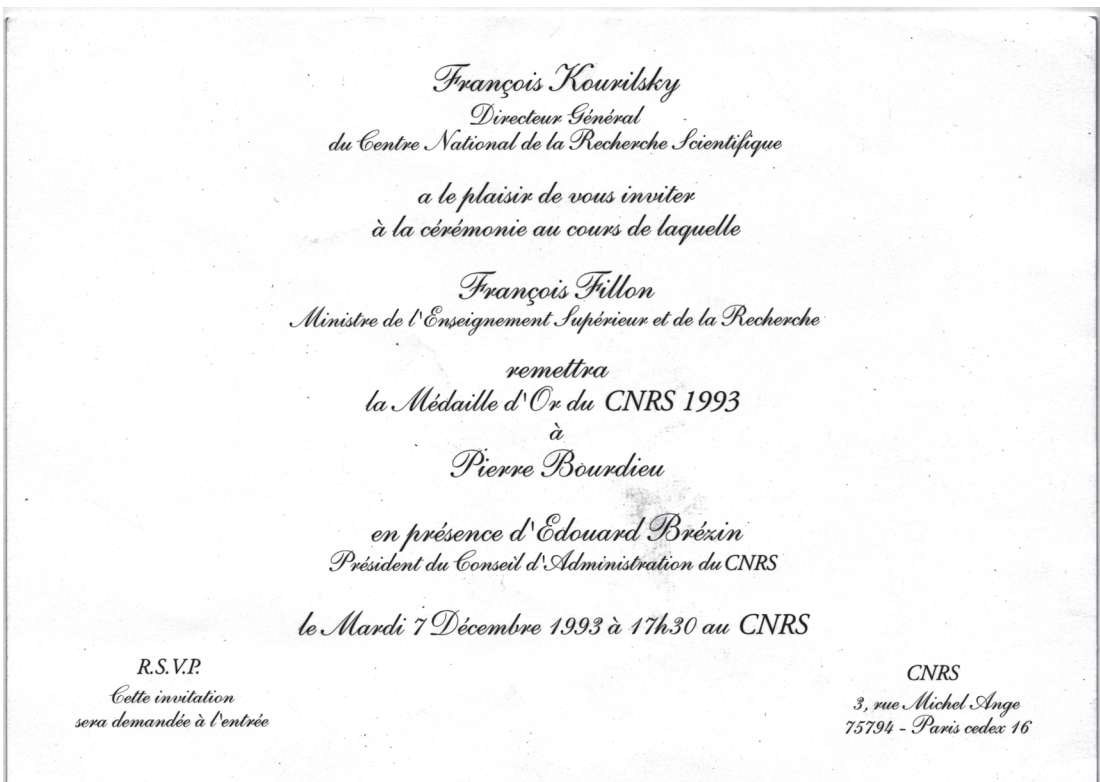
Vielä hankalammaksi asian teki Bourdieun (2008 [2004], 128) ”ristiriitainen, kapinan ja alistumisen leimaama suhtautuminen yliopisto-instituutioon”, joka sai hänet taipuvaiseksi kyseenalaistamaan sen legitimiisyyden tällaisten tunnustusten myöntämisessä. Jo hänen opiskeluajoistaan asti - École normale supérieure oli jo vuosisadan ajan ollut Ranskan johtavien intellektuellien kasvualusta - ”erikoisasemassa, ’vihittynä’ olemisen tunteen itsevarmuutta oli sen perusperiaatteita myöten rapauttanut äärimmäisen radikaali pyhitävää auktoriteettia koskeva epävarmuus, joka sai tämän auktoriteetin näyttämään eräänlaiselta pahalta äidiltä, turhamaiselta ja petolliselta”. 1960-luvun puolivälistä alkaen, kun hän oli kieltäytynyt kumartamasta tohtorinväitöksen pyhitetylle vaatimukselle, hän oli pitänyt kiinni ”päättäväisestä irtisanoutumisesta akateemisten menojen turhamaisuudesta” (2008 [2004], 71). Vuonna 1981 hän oli elätellyt mielessään vakavasti ajatusta kieltäytyä ottamasta vastaan Collège de Francen, maan johtavan tutkimusinstituution, sosiologian professuuria (johon hänet lopulta valittiin), koska ei kyennyt päättämään, suostuisiko käymään läpi virkaanastujaisluennon virallisia juhlamenoja. Hän otti vastaan tämän viran vasta, kun oli onnistunut selvittämään itselleen, kuinka taittaa tapahtuma kuvastelemaan itseään ja muuntaa se refleksiivisen sosiologian performatiiviseksi esimerkkitapaukseksi tekemällä siitä ”luennon luennosta”, jossa hän leikkeli näkyviin parhaillaan läpikäymänsä ”vihkimysriitin” yhteiskunnalliset syntymekanismit ja tekisi selväksi sen symbolisen mielivaltaisuuden (Bourdieu 1982).¹⁰

CNRS:n ilmoituksen tuottaman vaikeuden syyt olivat kuitenkin syvemmillä kuin henkilökohtaisessa psykologiassa. Palkinnot, palmunlehvät, arvonimet, pokaalit, kunnianosoitukset, julkiset tunnustukset ja ylistykset - tieteellisetkin - saivat Bourdieun vaivaantuneeksi, koska ne olivat, kuten hänen kulttuurituotannon kenttien sosiologiansa oli osoittanut, osa ”symbolisten hyödykkeiden taloutta, jonka ylläpitämisen ’kollektiivisen itsepetoksen’ keinoin instituutiot mystifioivat toimijoita ja ikuistavat itseään” (Bourdieu

1994a, lainauksen kääntänyt Erkki Vainikka-la). Ne ovat sosiaalisen alkemian pelimerkkejä, joiden kautta tunnistaminen tuottaa tunnistamattomuutta ja tunnistaminen tunnistamisen epäämistä ja ylivaltasuhteet kirkastuvat ihailua ja kiintymystä ilmaiseviksi suhteiksi; ne myös osoittavat ja samalla kätkevät näkyvistä hengellisen ja maallisen vallan välisten jännitteisten suhteiden solmukohtia. Näistä syistä Bourdieu siteerasi mielellään Gustave Flaubertin sutkausta ”kunnianosoitukset tuottavat kunniaattomuutta” (Bourdieu 1993a, 154). Symbolisen vallan maineikkaimpana teoreetikkona – tämä käsite on koko hänen elämäntyönsä ytimessä – Bourdieu oli myös poikkeuksellisen hyvin selvillä siitä, millainen vaara sisältyy niihin julkisen vallan muotoihin ja muodollisuuksiin, joiden vä-

lityksellä instituutiot *sakralisoivat, pyhittävät*, henkilöitä, esineitä tai tekoja ja siten erottavat ne jokapäiväisestä elämästä ja nostavat ne sen yläpuolelle, kuten Durkheim kirkkaasti ja osuvasti määritteli asian *Uskontoelämän alkeismuodoissa* (1912). Nämä muodot kietovat ”kohottamansa” henkilöt kollektiivisten odotusten, asetusten määräämien velvollisuuksien ja organisatoristen siteiden verkkoon, jotka saattavat halvaannuttaa ja neutralisoida heidät ja siten viedä terän heidän mahdollisesta ikonoklastisesta voimastaan.¹¹

Toiselta puolen Bourdieu tunsikin kuitenkin vetoa vuoden 1993 palkinnon hyväksymiseen kolmesta syystä: Ensinnäkin tämä oli se harvinaisen akateeminen kunnianosoitus, jota hän Ranskan yliopistomaailmaa koskevien empiiristen analyysiensä pohjalta piti arvossa. Käsi-

Kuva 1 Palkinnonjakoseremonian kutsukortti.

tellessään kirjassaan *Homo Academicus* runsaat kymmenen vuotta aiemmin tilastollisesti yliopistokentän rakentumista Bourdieu toteaa, että Institut de Francen jäsenyys ja CNRS:n kultamitalin saaminen olisivat kaksi sellaista jyvettä ”tieteellisen arvostuksen institutionaalistunutta merkkiä”, jotka olivat osoitus nimenomaan intellektuaalisesta pääomasta erotuksena byrokraattisesta akateemisesta pääomasta, ellei olisi kuitenkin niin, että ensiksi mainituksa ”pyhityksen kohteina ovat yhtä lailla eettis-poliittiset asennoitumiset kuin tieteelliset saavutukset” ja ellei jälkimmäinen olisi ”aivan poikkeuksellinen” ja sen vuoksi liian harvinaisen luotettavaksi indikaattoriksi (vuoden 1968 survey-tutkimuksen mukaan vain 1,2 prosenttia kaikista Pariisin yliopistotutkijoista oli saanut sen). (Bourdieu 1988 [1984], 68.)

Toinen syy oli, että mitali oli myönnetty pääasiassa luonnontieteilijöille, joiden joukossa oli puolenkymmentä nobelistia ja kaksi matematiikan alan vastaavan palkinnon (*Fields medal*) saanutta, kaikki erikoistuneilla tutkimusaloilla, joiden riippumattomuutta esivalta ei voinut epäillä. Tämä oli hyvin tärkeää Bourdieulle, kun ottaa huomioon hänen periaatteellisen ja käytännöllisen sitoutumisensa tieteiden epistemologiseen ykseyteen (Bourdieu 1991b; 2004).¹² Vuonna 1993 CNRS:n kultamitalisteihin kuului 12 fyysikkoo (joista neljä nobelistia), 11 biologisten tieteiden edustajaa (biologia, immunologia, fysiologia ja genetiikka, joista yhdelle oli myönnetty Nobel), kuusi kemian tutkijaa (joista yhdellä Nobel), kolme matemaatikkoa sekä kuusi humanististen ja yhteiskuntatieteiden tutkijaa. Viimeksi mainittuihin kuuluivat maantieteilijä Raoul Blanchard (1960), antropologi Claude Lévi-Strauss (1967), arkeologi André Leroi-Gourhan (1973), historioitsijat Jean-Pierre Vernant (1984) ja Jacques LeGoff (1991) sekä Bourdieun oma ohjaaja (myös Foucault’n opettaja), filosofi Georges Canguilhem (1987). Kolmas ja ratkaisevin syy, kuten edellisestä luettelosta voi päätellä, oli se, että Bourdieu olisi ensimmäinen tämän kunnianosoituksen saanut sosiologi, joten hänen olisi mahdollista voittaa henkilökohtainen pidättyvyytensä siirtämällä hänen henkilölleen osoitettu kunnia kollektiiviseksi tunnustukseksi.

Tästä todellakin muodostui Bourdieun palkinnonjakotilaisuudessa pitämän puheen keskeinen aihe ja ponsi: hän halusi antaa arvovaltaisen palkinnon tuen sosiologian ”paaria-tieteelle”, jonka hän itse oli 1960-luvun puolivälissä tietoisesti valinnut hylättyään korkeamman statuksen omaavan tutkijanuran antropologiksi ryhtyneenä *normalien*-taustaisena filosofina (Bourdieu 1994[1987], 5-8, 20-21; 1997a, 33-43). *Le Métier de sociologue*-teoksen kirjoittaja siirsi näin valokeilan yksilöllisistä teoistaan ammattialansa kollektiivisiin saavutuksiin lieventääkseen henkilökohtaista ahdistustaan ja vähentääkseen jännitettä, joka oli syntynyt ”jonkinlaisesta antinomiasta tieteen ja sosiaalisen kunnioituksen tavoittelun” välillä – jännitettä, joka vaikuttaa myös tieteen omassa piirissä (1988 [1984], 87). Tämä asenne ilmaisi myös tarkasti hänen näkemyksensä *tutkimuksesta ytimeltään kollektiivisena toimintana*, jonka todellinen subjekti ei ole yksittäinen tutkija vaan tieteen kenttä kokonaisuudessaan – se objektiivisten asemien ja subjektiivisten asemoitumisten muodostama dynaaminen verkko ja agonistinen vaihdon tila, jonka tarkoituksena on virikkeiden jakamisen ja risteilevien tarkistusten kautta tuottaa tosia väittämiä:

Tieteentekijä on tieteen kenttä henkilöityneenä, henkilö, jonka kognitiiviset rakenteet ovat homologisia kentän rakenteiden kanssa ja jotka siitä syystä jatkuvasti sovittautuvat kenttään kirjautuneisiin odotuksiin. – Jokainen tieteellinen teko on, kuten kaikki muutkin käytännöt, kahden historian kohtaamisen tulos – historian, joka ilmenee dispositioiden, erilaisen taipumusten ja valmiuksien, muodossa ja historian, joka on objektivoitunut itse kentän rakenteeseen sekä teknisiin objekteihin (kuten instrumentteihin), julkaisuihin ja muuhun sellaiseen. (Bourdieu 2004 [2001], 41, 35.)

Mitalinluovutusseremonia tapahtui koristeellisessa amfiteatterissa, johon oli ahtautunut noin kaksisataa virkamiestä ja kutsuvierasta etiketin mukaisesti pukeutuneina, heidän joukossaan myös Eurooppalaisen sosiologian keskuksen hieman arastelevat jäsenet. Aluksi näytettiin kuuluisan ohjaajan Jacques Brissot’n (1993) juuri tätä tilaisuutta varten

(Beta SP -formaattissa) tekemä lyhytfilmi, jossa hahmotettiin kaleidoskooppimainen muotokuva Bourdieun intellektuaalisesta persoonasta. Elokuvakankaan poikki juoksevat klipit tavoittavat hänet milloin pitämässä muodollista luentoa valtiosta Amsterdamin yliopistossa, milloin moittimassa intellektuaalisen tuotannon standardeista piittaamattomia ”journalisti-filosofejia”¹³, sellaisia kuin Jean-Marie Cavada, juontaja, joka näytetään haastattelemassa häntä ”huippukokouksessaan” *l'abbé Pierren* kanssa, ja Serge July, vasemmistolaisen *Libération*-lehden päätoimittaja, joka tunnustaa olleensa Bourdieun seminaarissa nuoruudessaan (kuulin Bourdieun usein viittaavan häneen ”hölmöimpänä opiskelijana, joka eteeni on sattunut”). Se näyttää hänet keskustelemassa Salman Rushdien, Toni Morrisonin ja Susan Sontagin kanssa Kansainvälisen kirjailijaparlamentin (International Parliament of Writers) perustamiskokouksessa ja antamassa haastattelua valtakunnallisella radiokanavalla *La Misère de monde* -kirjan merkityksestä kan-

salaisyhteiskunnalle.¹⁴ Filmillä on myös kaksi hänen jatko-opiskelijaansa, jotka pohtivat hänen tapaansa ohjata väitöskirjatyötä. He vitseilevät, että hän kieltäytyy ”antamasta heidän pitää itseään isänään”, vaikka onkin omaksumut heidän työtään edistävän *Doktorvaterin* roolin. Viiden minuutin ajan – lyhyt aika yleisölle mutta epäilemättä loputtoman pitkä Bourdieulle – saamme nähdä *La Distinction*-teoksen tekijän ylittävän niin valtakuntien rajoja, yhteiskunnan ja kulttuurin tutkimuksen alueita kuin tiedon ja toiminnan piirejä.

Sen jälkeen Bourdieu kutsuttiin lavalle ottamaan vastaan palkintonsa François Fillonin, nuorekkaan tiedeministerin, kädestä (15 vuotta myöhemmin hänestä tuli Nicolas Sarkozyn pääministeri) ja esittämään kiitospuheensa. Seremonia, jossa samassa hetkessä risteytyivät akateeminen kenttä CNRS:n johtajan edustamana, politiikan ja virkakoneiston kenttä Fillonin henkilöimänä sekä journalistiikan kenttä maan tärkeimpiä

Kuva 2. Tiedeministeri François Fillon ja mitalin vastaanottaja Pierre Bourdieu.

viestimiä edustavien toimittajien kautta¹⁵, tarjosi Bourdieulle kauas kantavan vaikutuspaikan, josta käsin hän saattoi jälleen selvittää sosiologisen tutkimusotteen tieteellistä luonnetta ja vaatia tutkimuksen mikrokosmoksen riippumattomuuden tiukkaa puolustamista. Se antoi hänelle myös mahdollisuuden tähdentää taas kerran sosiologian sosiologian merkitystä, koska vain sitä kautta oli mahdollista tehdä riittävän selväksi tieteenalan asema tietomuotona ja vahvistaa sen riippumattomuutta esivallan vaatimuksista (Bourdieu 1982; 1984; 1991b; 1997a; 2001). Sosiologian ylistykseksi pidetyssä puheessa konkretisoitui siten Bourdieun käsitys ”järjen reaalipolitiikasta”, jonka mukaan tiede ei ollut kantilainen transsendentaali vaan *jatkuvaa historiallista keksimistä*, jonka on ihanteidensa juurruttamiseksi ja toteuttamiseksi kamppailtava toimintansa institutionaalisista edellytyksistä, kuten alkajaisiksi kunnollisesta rahoituksesta, riittävien työpaikkojen luomisesta nuorille tutkijoille ja kattavasta suojasta median tunkeilua ja poliittisia paineita vastaan.¹⁶

Tämän seremoniallisen tilaisuuden emotionaalisen rasittavuuden korvaukseksi Bourdieu ei kaihtanut akateemisen veneen keikuttamista eikä välittömän vastineen vaatimista tälle sijoitukselle. Ja niinpä, kauheaa sanoakin, hän epäröimättä antautui siihen sosiaaliseen barbaarisuuteen, että vaati julkisesti oppilailleen ja yhteistyökumppaneilleen heille kuuluvaa osuutta tutkijanpaikoista, jotka hänen vaikutuksensa heikentämiseen ja akateemisen uusintamisen välineiden nurkkakuntaisen monopolin säilyttämiseen pyrkineet portinvartijat olivat heiltä kauan järjestelmällisesti evänneet juuri sellaisissa paikoissa kuin CNRS ja École des hautes études en sciences sociales.¹⁷ Lisäksi hän moitti julkisesti ”sekä oikeiston että vasemmiston muodostamia hallituksia” siitä, että ne olivat käyttäneet enemmän rahaa ”tieteellisesti hyödyttömiin ja taloudellisesti tuhoisiin kyselyihin” kuin Collège de Francen budjettiin (Bourdieu 2013, tämä numero). Tämä peloton ulostulo innosti yleisöstä tutkijoita ja henkilökuntaa, jotka osoittivat riemukkaasti suosiotaan, mutta tyrmistytti eturiviin asettuneita tieteen ja politiikan arvohenkilöitä jopa siinä määrin,

että yleensä tyynesti käyttäytyvä Fillon koki tarpeelliseksi poiketa protokollasta ja astua takaisin puhujakorokkeelle, jossa hän väkimmäisesti koetti palauttaa tilaisuuden oikeisiin uomiin ja vastata Bourdieun syytökseen yhteiskuntatieteen väärinkäytöstä ”rationaalisen demagogian välineenä”.

Poliittisen ja tiedotusvälineiden vallan vaikutusvaltaisimpien edustajien läsnäollessa Bourdieu teki parhaansa perustellakseen taas kerran, miksi yhteiskuntatieteen tuli säilyttää asemansa harkitsevan etäisyyden päässä molemmista ja tarkastella niitä valppaasti omista lähtökohdistaan. Max Weberin (2004 [1918]) ajatusta seuraten hän hylkäsi väkimmäisen ja erheellisen valinnan yhteiskunnallisen profetaan ja teknokraattisen asiantuntijan roolien välillä. Niin tehdessään hän ei suinkaan heikentänyt sosiologian merkitystä tai kutistanut sen tehtävää kansalaisyhteiskunnassa. Päinvastoin hän rohkaisi kehittämään sitä kriittisenä vastavoimana, jolla oli kyky valaista yhteiskunnallisen muutoksen mahdollisuuksia ja reittejä, ja julkisena palveluna, joka kykenisi suorittamaan sokraattista tehtävää yksilöitä ja ryhmiä auttavana kättilönä (Bourdieu 2013, tämä numero), toisin sanoen luomaan järkipäisiä henkilökohtaisen ja kollektiivisen itsehallinnan välineitä ja siten konkreettisesti toteuttamaan kutsumusta, jota perinteisesti on pidetty filosofian asiana.¹⁸

Seremonian kulku CNRS:n kultamitalin luovutustilaisuudessa ja Bourdieun kiitospuhe, jossa hän tuntui epävarmalla äänellä mittailevan häntä ympäröivän hiljaisuuden kuilua, ovat kolmella tapaa kiinnostavia sosiologian historian ja sosiologiaa koskevan sosiologian kannalta. Ensinnäkin ne havainnollistavat, kuinka Pierre Bourdieu henkilökohtaisesti koki, pohti reflektiivisesti ja käyttämissä *suunnistautui tieteen, auktoriteetin ja vallan yhteen kietoutuneissa sidoksissa*. Ne tarjoavat harvinaisen perustason näkökulman siihen, kuinka tieteenalaa keskeisesti muovannut henkilö konkreettisesti harjoitti tiedon politiikkaa, ja samalla niistä muodostuu paljonpuhuvaa tapaustutkimus tieteelliseen vihkimyksen eksistentiaalisesta pulmallisuudesta

Kuva 3. Bourdieu pitämässä puhettaan.

ja institutionaalisista kiemuroista.¹⁹ Toiseksi ne tekevät tästä ajankohdasta *käänteentekevän vuoden Bourdieun intellektuaalisessa kehityksessä*. Hän oli lujittanut teoreettisen perustansa ja kruunannut tutkimusagendansa teoksilla *La Distinction* ja *Les Règles de l'art*, ja nyt hän avasi tutkimuksissaan uuden vaiheen nostaen etualalle valtion januskasvoisen toiminnan, ryhmänmuodostuksen arvoituksellisen alkemian ja demokraattisen politiikan lunastamattoman lupauksen. Tämä uusi suunta tuli merkitsemään aivan uutta ulottuvuutta hänen symbolisen vallan teoriassaan (ks. varsinkin Bourdieu 1997a, luvut 5 ja 6). Ranskan merkittävimmän tiedepalkinnon saaminen valoi Bourdieuhön itseluottamusta, jota hän tarvitsi ravistaakseen yltään lopullisesti ”hullun sosiologin” (*sociologue maudit*) kaavun ja omaksuakseen täysin Sosiologian kaupungin johtajan ja puolustajan aseman.²⁰ Se tarjosi myös tarpeeksi lujan tieteellisen taustatuen siihen, että hän antautui kantaaottavammin julkiseen

keskusteluun ja alkoi kehittämänsä luokittelukamppailujen mallin pohjalta puuttua suoraan kiistakysymyksiin *soveltavan refleksiivisen sosiologian* asiana (Bourdieu 1998b; 2000) sen sijaan, että olisi sublimoinut poliittiset yllykkeensä täysin tieteelliseen työhönsä, kuten hän oli yleensä tehnyt omaksuttuaan varhaisissa Algerian-tutkimuksissaan (Wacquant 2004, 2005a, 11–13) sellaisen työstämistavan.

Vaikka vuosi 1993 merkitsee virstanpylvästä Bourdieun omalla tutkijanuralla ja taitekohtaa hänen tieteellisellä matkallaan, on palattava ajassa täydet sata vuotta, jotta tämän kultamitalin myöntämisen merkitys tulisi yhteiskuntatieteen historian kannalta täysin ymmärrettäväksi. Maaliskuun kolmantena 1893 nuori *normalien* nimeltään Émile Durkheim puolusti Sorbonnessa rohkeaa väitöskirjaa, jonka otsikkona oli *De la division du travail social* ja joka ennakoiki uuden, itsetietoisien tieteenalan tuloa. Siinä tämä tiede jo alustavasti vaati huomiota tutkimusotteena, joka käsitte-

lisi yhteiskunnan ja historian kysymyksiä etevämmin kuin niitä siihen asti hallinneet kirjalliset ja filosofiset lähestymistavat. Väitöskirjan tarkastusta pidettiin heti ”tapahtumana” ja esitettyä tutkimusta sosiologiaksi sanotun ”uuden rakennuksen peruskivenä” (tutkintolautakunnan virallisen raportin mukaan, ks. Fournier 2007, 188). Mutta vain kaksi vuosikymmentä myöhemmin ensimmäisen maailmansodan verilöyly harvensi durkheimilaisten rivit ja hajotti tuon rakennuksen jättäen jäljelle tuskin muita kuin Marcel Maussin taistelemaan kansallisessa soroläjässä heidän perintönsä pelastamiseksi. Sotien välisinä vuosina Durkheimia pidettiin jo ”kuolleena koirana” (palauttaaksemme mieleen Marxin toistaman Lessingin julman kuvauksen Spinozasta). Filosofia palautti nopeasti johtavan asemansa, ja ”kolmen H:n”, Hegelin, Husserlin ja Heideggerin, nousu tasoitti 1900-luvun puoliväliin mennessä tien sartrelaisen fenomenologian voittokululle (Descombes 1979). Oli kestävä vielä toiset kaksikymmentä vuotta ennen kuin strukturalismin aalto elvytti durkheimilaisen yhteiskuntatieteen projektin, joka perustui ”filosofiaan ilman subjektia” ja kantoi Bourdieun, nuoren filosofin, sosiologian rannoille (Bourdieu & Passeron 1967). Vastaanottamalla kultamitalin 1993 Bourdieu toi Durkheimin taas kirkkaasti näkyviin pitkäaikaisesta pimennosta ja palautti sosiologian sille kuuluvalla paikalla tieteen huipulla maassa, jossa se oli syntynyt.

KIITOKSET

Kiitän edesmennyttä Pierre Bourdieuta (jonka kanssa hänen CNRS-kiitospuheensa julkaisemista pohdittiin jo vuonna 1977) ja lisäksi seuraavia henkilöitä: Jérôme Bourdieu, Marie-Christine Rivière, Gabrielle Balacz ja Gilles L'Hôte (kaikki Collège de France), sekä Delphine Thierry-Mieg, Christelle Pineau ja Sophie Deswarte (CNRS Images). Kiitän myös lausunnoista, joita ovat antaneet Patrick Champagne, Odile Henry, Remi Lenoir, Francine Muel-Dreyfus, Louis Pinto ja Gisèle Sapiro. Toimitustyössä ovat auttaneet Megan Comfort ja Tom Medvetz, ja Sarah Brothers auttoi lähteiden etsimisessä. Kronologia on tässä olennaista, joten olen luetellut

Bourdieuun julkaisut alkuperäisen ilmestymisajankohdan mukaan.

VIITTEET

- 1 Vielä vähän ennen painoon menoa kirjan nimi oli *Kirjoittajan näkökulma*, mikä tekee vastauksen Sartren viisiniteiseen *magnum opukseen* vielä selvemmäksi asettamalla kirjallisen mikrokosmoksen ja perheen toisiaan vastaan. *Les Règles de l'art (The Rules of Art)* oli Bourdieun vastaus Sartrelle ja hänen tyyppiselleen fenomenologialle (joka myöhemmässä vaiheessa sekoittui psykoanalyysiin ja marxismiin), varsin samaan tapaan kuin *Le sens pratique (The Logic of Practice)* oli sekä kunnianosoitus Lévi-Straussille että askel pidemmälle. Bourdieun käsityksen mukaan (1990[1980], varsinkin 1–3, 25–29) Sartre ja Lévi-Strauss olivat sen subjektivismiä ja objektivismiä suuren antinomian puhtaita henkilöitymiä, jonka hän pyrki ylittämään.
- 2 Suomeksi käännetty 1995 nimellä *Refleksiiviseen sosiologiaan: Tutkimus, käytäntö ja yhteiskunta*.
- 3 Aikakauslehti *French Cultural Studies* julkaisi myös erikoisnumeron Bourdieun työstä, eikä ollut sattuma, että sen avasi Bourdieun (1993e) henkilökohtainen huomautus Sartresta. Valikoima Bourdieun keskeisiä tekstejä ”politiikan sosiologiasta” ilmestyi venäjäksi Natalia Chamtkon toimittamana heti saksankielisen tiedettä ja politiikkaa käsittelevän esseekokoelman ja ”kenttää” käsittelevän kreikankielisen valikoiman jälkeen. Seuraava vuonna oli vuorossa keskustelukirja New Yorkissa asuvan taiteilijan Hans Haacken kanssa, jossa puhuttiin siitä, kuinka uusliberalismi keikuttaa taidemaailman ja taloudellisen vallan suhdetta (Bourdieu & Haacke, 1994). Jo kaksi vuotta aiemmin oli ilmestynyt kirja *Social Theory for a Changing Society* (Bourdieu & Coleman 1991); se perustui Bourdieun yhdessä James Colemanin kanssa huhtikuussa 1989 Chicagon yliopistossa järjestämään konferenssiin, jonka tarkoituksena oli haastaa keskusteluun kilpailevat käsitykset maailmansosiologian näkymistä.
- 4 ”Jos haluaisin antaa sosiologialle loisteliaan genealogian, sanoisin että pohjimmiltaan ensimmäinen sosiologi oli Sokrates. Filosofeja tämä raivostuttaisi, koska heidän mielestään hän on laskenut juuri filosofian perustan. Todellisuudessa hän oli kuitenkin henkilö, joka tuli kadul-

- le esittämään kysymyksiä, joka kävi kysymässä ateenalaiselta kenraalilta, mitä on rohkeus, joka meni kysymään Euthyfronilta, hurskaalta mieheltä, mitä on hurskaus, ja niin edelleen. Tavallaan hän suoritti empiiristä tutkimusta. – Hän taisteli väsymättä henkilöitä vastaan, jotka olivat minun nykyisten vihollisten vastineita, vaikka minä taistelenkin heitä vastaan tieteen aseina – sofisteja vastaan, jotka puhuvat epätoellisesta maailmasta mutta teeskentelevät, että se on todellinen ja jotka muuttavat todellisuuden tavoittamattomaksi verhoamalla sen suuren vaikutuksen tekviini sanoihin.” (Bourdieu teoksessa Bourdieu & Chartier 2010, 44.)
- ⁵ Bourdieu suostui osallistumaan keskusteluun varsin haluttomasti, koska häntä arvelutti väistämätön ristiriita tieteellisen ja eettisen eriarvoisuuden käsittelyn välillä. Hän suostui vain siksi, että sitä nimenomaan toivoi hänen ikääntynyt äitinsä, joka piti *l'abbé* Pierreä suuressa arvossa. Sosiologin ja apotin kouriintuntuva eriseuraisuus ja Bourdieun silminnähtävä vai-vautuneisuus tähän televisio-ohjelmaan joutumisesta välittyvät ohjelman alkujuonnosta lähtien, kun talkshow-isäntä Jean-Marie Cavada esittelee heidät näillä juhlallisilla sanoilla: ”Tässä on kaksi miestä, jotka kuuluvat tämän vuosisadan lopun tärkeimpiin henkilöihin. He ovat erilaisia, mutta he uurasuvat samalla kentällä, inhimillisen kärsimyksen kentällä, köyhyyden kentällä.” (Freine 1993.)
- ⁶ Tässä olivat apuna Eurooppalaisen sosiologian keskuksen tutkijaryhmät (eri kokoonpanoissa vuodesta 1968 alkaen). Näihin välineisiin kuuluivat kirjasarja *Le sens commun*, jota julkaisi avant-garde-kustantaja Minuit vuodesta 1964 vuoteen 1991, ja sen jatkona *Liber* kustantajana Éditions de Seuil vuodesta 1992 alkaen; ”European review of books” *Liber* ilmestyi vuodesta 1989 vuoteen 1998 neljännesvuositain yli kymmenellä kielellä ja yli kymmenessä maassa sanomalehtien liitteenä. Toimintaa laajennettiin 1995 perustamalla kustantamo *Raison d’agir* Éditions, jonka julkaisemien ohuiden ja ytimekkäiden sosiologisten tutkielmien tarkoituksena on yhtäältä kehystää usein tavoin tärkeitä sosiopoliittisia kysymyksiä kansalaiskeskustelun tarpeisiin (Bourdieu oma kirja *Sur la télévision* [1996a] avasi tämän hankkeen) ja toisaalta julkaista erikoistuneita yhteiskuntatieteen monografioita uusbachelordilaisen epistemologian hengessä (kuten Bourdieun kirja *Science de la science et réflexivité*, 2001).
- ⁷ Tilastoanalyttisillä uudistuksilla oli keskeinen merkitys Bourdieun sosiaalista tilaa, luokkaa ja kenttiä koskevien teorioiden kehittämisessä, kuten Lebaron (2009) on osoittanut, ja näitä kehitelmiä esiteltiin ja hiottiin tyyppillisesti *Actes*-julkaisussa.
- ⁸ Encrevé ja Lagrave (2003) sisältää runsaan valikoiman kuvauksia ”työskentelystä Bourdieun kanssa”. Se tuo esiin laajalla skaalalla tutkijoita, joita hän työskentelypaikassaan *École des hautes études en sciences sociales* koulutti, joiden kanssa hän työskenteli ja joihin hän vaikutti läheltä ja kaukaa. Bourdieun ympärille vuosien varrella muodostunutta liikkuvaa sosiologista *cogitamusta* elähdyttäneiden virikkeiden ja jännitteiden kannalta ovat erityisen valaisevia luvut, joita ovat kirjoittaneet Luc Boltanski, Robert Castel, Francine Ducloux-Dreyfus, Jean-Claude Passeron, Michel Pialoux, Monique de Saint-Martin ja Gisèle Sapiro, kaikki entisiä tai nykyisiä Eurooppalaisen sosiologian keskuksen tutkijoita.
- ⁹ Nämä piirteet tulevat näkyviin monissa kohdissa Pierre Carlesin (2001) ohjaamassa Bourdieun työtä käsittelevässä dokumenttielokuvassa *La Sociologie est un sport de combat* (Sosiologia on taistelulaji). Se sai vahvistuksen myös haastattelussa, jonka Bourdieu antoi valtakunnalliselle radiokanavalle France Interille muutamaa päivää ennen mitalin luovuttamista. Siinä hän arasti tunnusti: ”Kun sain tietää mitalin myöntämisestä, ilahduin siitä kovasti, mutta heti kohta tuli mieleeni, millainen koetelemus tämä seremonia olisi. – On totta, että olisin ollut paljon tyytyväisempi, jos olisin voinut ottaa mitalin vastaan ilman seremonioita. Mutta sellaisia nämä asiat ovat, ne kuuluvat olennaisesti niihin sosiaalisiin velvollisuuksiin, joita tällainen toiminta saa aikaan.”
- ¹⁰ Siitä huolimatta katastrofin mahdollisuus häivähti juhlamenojen aikana. Paljon ei puuttunut, että Bourdieu olisi koonnut paperinsa ja kävellyt ulos ”yhteen kokoontuneiden mestarien” joukosta kesken esitelmänsä, kun hän sitä puhuessaan tajusi, että menettely, joka hänelle oli ”psykologinen ratkaisu, oli samalla symbolista järjestystä uhmaava ele ja loukkasi instituutiota, joka ei salli suorittavan riitin mielivaltaisuuden esiintuomista.” (Bourdieu 2008 [2004], 109–110.) Olin silloin itse yleisötilassa, jossa luentoa saattoi seurata sisäisen television kautta, ja muistan tämän hetken elävästi: Bourdieu sormeili kuulijoiden edessä kelloaan, kal-

peni ja näytti siltä, että oli ryntäämisillään pois lavalta. Ennen tätä tilaisuutta hän oli kärsinyt kuukausien unettomuudesta ja oli iltapäivällä ennen esitelmää niin hermostunut, että ”eksyi” Pariisiin kaduilla matkallaan Collègeen.

- ¹¹ Kirjassaan *Homo Academicus* Bourdieu (1988[1984], xxii–xvi, 105–112) pohtii yksityiskohtaisesti ”pyhitettyjen harhaoppisten” yleistä institutionaalista asemoitumista ja erityisiä strategisia pulmatilanteita akateemisen tutkimuksen kentällä.
- ¹² Kaksi fysiikan nobelistia, Pierre-Gilles de Gennes (1991, CNRS:n kultamitali 1980) ja Claude Cohen-Tannoudji (1997, CNRS:n kultamitali 1996) olivat Bourdieun opiskelutovereita École normale supérieuressä vuosina 1951–1954 (De Gennes oli samaa vuosikursia, ja Cohen-Tannoudji aloitti siellä Bourdieun kolmantena vuonna) ja sittemmin myös hänen kollegoitaan Collège de Francea. Bourdieu (2004[2001], 43–44) vertailee heidän yhteiskunnallisten ja tieteellisten reittiensä periaatteellisia eroja kirjassaan *Science de la science et réflexivité*.
- ¹³ Bourdieu (1988 [1984], 256–270) ja Pinto (2007) analysoivat filosofian ja ”filosofisen journalismin” keskeisen aseman institutionaalista juuria ja turmiollisia vaikutuksia Ranskan intellektuaalisella kentällä. Tämän aseman ylikansallisiin vaikutuksiin kuuluu ranskalaisen kirjallis-filosofisen teorian joukkomittainen vienti englanninkielisiin yliopistoihin ja sen jatkuva sosiaalinen menestys siellä. Bourdieu on ruotinnut tätä ilmiötä hivelevän ironisesti kirjoituksessaan ”Passport to Duke” (1997b).
- ¹⁴ Lukuisten algerialaisten kirjailijoiden tultua tapetuiksi ja murhien sarjan huipennuttua kommandoryhmän tekemään Tahar Djaoutin salamurhaan heinäkuussa 1993 noin kuusikymmentä älymystön edustajaa ryhtyi Bourdieun aloitteesta luomaan kansainvälistä järjestöä, joka otti asiakseen sensuurin vaikutusten esiintuomisen sekä aineellisen tuen tarjoamisen vainotuille kirjailijoille kaikkialla maailmassa. Toiminta alkoi ”pakolaiskaupunkien” verkoston luomisella, ja Bourdieu todisti myöhemmin näiden kaupunkien tarpeellisuudesta Euroopan parlamentin edessä. Kirjailijoiden kansainvälinen parlamentti (The International Parliament of Writers) perustettiin syyskuussa 1993 (se purettiin 2004), jolloin Pierre Bourdieu, Jacques Derrida, Edouard Glissant, Salman Rushdie ja Christian Salmon muodostivat sen johtoryhmän. Puheenjohtajana toimivat vuo-

rollaan Salman Rushdie, Wole Soyinka ja Russell Banks. Se julkaisi viidellä kielellä ilmestynyttä aikakauslehteä nimeltään *Autodafé*, ja se oli erityisen toimelias Algeriaan, Bosniaan ja Palestiinaan liittyvissä kysymyksissä. Bourdieu (1994b) esittää lyhennetyt kuvauksen sen tarkoitusperistä.

- ¹⁵ Journalistisia kuvauksia tilaisuudesta olivat muun muassa *Le Monden* mitalin myöntämistä koskeva sivun mittainen Bourdieun (1993f) haastattelu, jonka keskiössä oli hänen kehoituksensa keksiä tälle vuosisadalle ”kollektiivinen intellektuelli ensyklopedisten malliin”. Kommunistinen päivälehti *L’Humanité* julkaisi puolestaan sivun mittaisen otteen Bourdieun puheesta otsikolla ”Hyljeksitty tieteenala”. Bourdieu (1996b) on laajamittainen analyysi politiikan, journalismin ja yhteiskuntatieteiden kenttien välisten suhteiden vyyhdistä.
- ¹⁶ Sintomer (2006) pohtii kiinnostavasti ”universaaliuden korporatismiin” ja ”järjen reaali politiikan” suhdetta Bourdieun tutkimustyössä ja intellektuaalisissa aktivismissa.
- ¹⁷ Mitalin myöntämisen aikaan ei yhtäkään Eurooppalaisen sosiologian keskuksessa koulutuksensa saanutta nuorta tutkijaa ollut kahteen toista vuoteen hyväksytty CNRS:n jäseneksi. Palkinnon jälkeen ovat alkoivat vähitellen avautua Bourdieun parhaille oppilaille.
- ¹⁸ ”Sociologia vapauttaa vapauttamalla meidät vapauden illuusiosta tai tarkemmin sanottuna perusteettomasta uskosta illusoriin vapauksiin. Vapaus ei tule annettuna, vaan se on valloitettava, ja sitä paitsi kollektiivisesti. Minua surettava, että ihmiset voivat pikkumaisen narsistisen libidon nimissä, epäkypsän tosiasioiden kieltämisen rohkaisemina, riistää itseltään välineen, joka saattaisi tehdä heille mahdolliseksi asettaa itsensä todellisina – ainakin hieman todellisempina – subjekteina, kunhan vain nähtäisiin uuden haltuunoton vaiva” (Bourdieu 1994 [1987], 15–16). Tämä teema on aivan keskeinen teoksessa *La Misère du monde* (ks. esim. Bourdieu ym. 1998[1993], 627–629), ja se on ytimekkäimmin ilmaistuna Bourdieun (1998c) mietteläessä ylistyspuheessa algerialaiselle etnologille ja runoilijalle Mouloud Mammerille.
- ¹⁹ Tämä episodi paljastaa myös Bourdieun kaksijakoisen suhteen sosiaaliseen maailmaan, samalla kertaa kirkkaasti näkevän ja vaivalloisen. Hänen sosiologinen läpivalaisunsa teki tällaisen suhteen sekä mahdolliseksi että tuskallisemmaksi.

²⁰ Vuosikymmenien ajan Bourdieuta oli painanut pelko, ettei hän koskaan onnistuisi välittämään sosiologista näkemystään eikä selittämään kunnollisesti teorioidensa seuraamuksia: ”Minulla on ollut onni elää pitkään välittämättä paljonkaan sosiaalisesta menestyksestä. Muistan ajatelleeni usein, että sikäli kuin pyrin yhdistämään toisiinsa menettelytapoja ja tavoitteita, sekä teoreettisia että teknisiä, joita muuten vain harvoin yhdistettiin, oli todennäköistä ja odotettavissa, että jäisin pitkiksi ajoiksi väärinymmärretyksi ja tuntemattomaksi.” (2008 [2004], 70.)

KIRJALLISUUS

- Bourdieu, Pierre (1980) *Le sens pratique*. Minuit, Paris. Englanniksi: *The Logic of Practice*. Polity Press, Cambridge 1990.
- Bourdieu, Pierre (1982) *Leçon sur la leçon*. Minuit, Paris. Englanniksi: *A lecture on the lecture*. Teoksessa Pierre Bourdieu (1994) *In other Words*. Polity Press, Cambridge, 178–98.
- Bourdieu, Pierre (1984) *Homo Academicus*. Minuit, Paris. Englanniksi: *Homo Academicus*. Polity Press, Cambridge 1988.
- Bourdieu, Pierre (1987) *Choses dites*. Minuit, Paris. Englanniksi osa kokoelmasta: *In other Words. Essays towards a Reflexive Sociology*. Polity Press, Cambridge 1994.
- Bourdieu, Pierre (1989) *La Noblesse d'état. Grandes écoles et esprit de corps*. Minuit, Paris. Englanniksi: *The State Nobility. Elite Schools in the Field of Power*. Polity Press, Cambridge 1998.
- Bourdieu, Pierre (1991a) *Introduction à la socio-analyse. Actes de la recherche en sciences sociales 90 (joulukuu)*, 3–5.
- Bourdieu, Pierre (1991b) *The peculiar history of scientific reason. Sociological Forum 6:1*, 3–26.
- Bourdieu, Pierre (1992a) *La main gauche et la main droite de l'État. Lignes. Revue trimestrielle: arts-littérature-philosophie-politique 15 (maaliskuu)*, 36–44. Julkaistu myös teoksessa Bourdieu (1998b) *Contre-feux. Propos pour servir à la résistance contre l'invasion Néolibérale*. Suomeksi teoksessa: *Vastatuleet. Ohjeita uusliberalismin vastaiseen taisteluun*. Suom. Tiina Arppe. Otava, Helsinki 1999. Englanniksi teoksessa: *Acts of Resistance*. Pluto Press, London 1999.
- Bourdieu, Pierre (1992b) *Les Règles de l'art. Genèse et structure du champ littéraire*. Seuil, Paris. Englanniksi: *The Rules of Art. Genesis and Structure of the Literary Field*. Polity Press, Cambridge 1996.
- Bourdieu, Pierre (1993a) *The Field of Cultural Production*. Columbia University Press, New York.
- Bourdieu, Pierre (1993b) *Comprendre. Teoksessa La misère du monde, 903–939*. Englanniksi: *Understanding. Theory, Culture, & Society 13:2 (1996)*, 13–37.
- Bourdieu, Pierre (1993c) *Esprits d'État. Genèse et structure du champ bureaucratique. Actes RSS, nr. 96/97*, 49–62. Englanniksi: *Rethinking the State. On the genesis and structure of the bureaucratic field. Sociological Theory 12:1 (1994)*, 1–19.
- Bourdieu, Pierre (1993d) *A propos de la famille comme catégorie réalisée. Actes RSS, Nr. 100*, 32–36. Suomeksi teoksessa: *Järjen käytännöllisyys. Toiminnan teorian lähtökohtia. Vastapaino, Tampere 1998*. Englanniksi: *On the family as a realized category. Theory, Culture & Society 13:3 (1996)*, 19–26.
- Bourdieu, Pierre (1993e) *A propos de Sartre. French Cultural Studies 4 (lokakuu)*, 209–11.
- Bourdieu, Pierre (1993f) *Il faudrait réinventer une sorte d'intellectuel collectif sur le modèle des Encyclopédistes. Franck Nouchin haastattelu. Le Monde, 7.12.1993*.
- Bourdieu, Pierre (1994a) *Raisons pratiques. Sur la théorie de l'action*. Seuil, Paris. Suomeksi: *Järjen käytännöllisyys. toiminnan teorian lähtökohtia. Vastapaino, Tampere 1998*. Englanniksi: *Practical Reasons. On the Theory of Action*. Polity Press, Cambridge & Stanford Univ. Press, Stanford 1998.
- Bourdieu, Pierre (1994b) *Un Parlement des écrivains pour quoi faire? Libération, 3.12.1994*.
- Bourdieu, Pierre (1996a) *Sur la télévision. Le champ journalistique et la télévision. Collège de France, Paris*. Suomeksi: *Televiisiosta. Suom. Tiina Arppe. Otava, Helsinki*. Englanniksi: *On Television and Journalism*. Polity Press, Cambridge 1998.
- Bourdieu, Pierre (1996b) *Le champ politique, champ des sciences sociales, champ journalistique. Cours du Collège de France à l'Université Lumière Lyon 2, le 14 novembre 1995, Les Cahiers de Recherche du GRS, numéro 15*. Englanniksi: *The political field, the field of the social sciences, and the journalistic*

- field. Teoksessa Rodney Benson & Erik Neveu (toim.) *Bourdieu and the Journalistic Field*. Polity Press, Cambridge 2005, 29–47.
- Bourdieu, Pierre (1997a) *Méditations pascaliennes*. Seuil, Collection Liber, Paris. Englanniksi: *Pascalian Meditations*. Polity Press, Cambridge 2000.
- Bourdieu, Pierre (1997b) *Passport to Duke*. *Metaphilosophy* 28:4, 449–55.
- Bourdieu, Pierre (1998a) *On the fundamental ambivalence of the State*. *Polygraph* 10, 21–32. Perustuu vuonna 1933 pidettyyn esitelämään *L'ambiguité fondamentale de l'État*. Colloquium "L'Avenir des Ideologies, les Ideologies de l'Avenir", Session V, Paris, Maison des Sciences de l'Homme.
- Bourdieu, Pierre (1998b) *Contre-feux. Propos pour servir à la résistance contre l'invasion Néolibérale*. Liber, Paris. Suomeksi: *Vastatuleet. Ohjeita uusliberalismin vastaiseen taisteluun*. Suom. Tiina Arppe. Otava, Helsinki 1999. Englanniksi: *Acts of Resistance. Against the Tyranny of the Market*. Pluto Press, London 1999.
- Bourdieu, Pierre (1998c) *L'Odyssée de la réappropriation: l'oeuvre de de Mouloud Mammeri*. *Awal, cahiers d'études berbères*, n°18. Englanniksi: *The odyssey of reappropriation. The work of Mouloud Mammeri*. *Ethnography* 5:4 (2004), 617–21.
- Bourdieu, Pierre (2000) *Contre-Feux 2. Pour un mouvement social européen. Raisons d'agir* Éditions , Paris. Englanniksi: *Firing Back. Against the Tyranny of the Market 2*. New Press, New York 2003.
- Bourdieu, Pierre (2001) *Science de la science et réflexivité. Cours du Collège de France, 2000–2001*. *Raison d'agir* Éditions, Paris. Englanniksi: *Science of Science and Reflexivity*. University of Chicago Press, Chicago 2004.
- Bourdieu, Pierre (2002) *Le Bal des célibataires. Crise de la société paysanne en Béarn*. Seuil, Paris. Englanniksi: *The Bachelors' Ball. The Crisis of Peasant Society in Béarn*. University of Chicago Press, Chicago 2008.
- Bourdieu, Pierre (2004) *Esquisse pour une auto-analyse. Raisons d'agir* Éditions, Paris. Englanniksi: *Sketch for a Self-Analysis*. University of Chicago Press, Chicago 2008.
- Bourdieu, Pierre (2012) *Sur l'État. Cours au Collège de France, 1989–1992*. Seuil & Raisons d'agir Éditions, Paris. Englanniksi: *The Invention of the State*. Polity Press, Cambridge (tulos).
- Bourdieu, Pierre (2013) *In Praise of Sociology. Acceptance Speech for the Gold Medal of the CNRS*. Perustuu Bourdieun puheeseen palkinnonjakotilaisuudessa 1993. Kääntänyt ja toimittanut Loïc Wacquant. Suomeksi "Sociologian ylistys" (kääntänyt Urpo Kovala), tämä numero.
- Bourdieu, Pierre ym. (1993) *La Misère du monde*. Seuil, Paris. Englanniksi: *The Weight of the World. Social Suffering in Contemporary Society*. Polity Press, Cambridge 1999.
- Bourdieu, Pierre & Chartier, R. (2010) *Le Sociologue et l'historien. La Dispute*, Paris.
- Bourdieu, Pierre & Coleman, J.S. (toim.) (1991) *Social Theory for a Changing Society*. Westview Press, Boulder, San Francisco & Oxford.
- Bourdieu, Pierre & Haacke, H. (1994) *Libre-Échange*. Seuil, Paris. Suomeksi : *Ajatusten vapaakauppa*. Suom. Kaija Kaitavuori, Rolf Büchi & Leena Nieminen. Taide, Helsinki 1997. Englanniksi: *Free Exchange*. Polity Press, Cambridge 1995.
- Bourdieu, Pierre & Passeron J.-C. (1967) *Sociology and philosophy in France since 1945: Death and resurrection of a philosophy without subject*. *Social Research* 34:1, 162–212.
- Bourdieu, Pierre & Wacquant, L. (1992) *An Invitation to Reflexive Sociology*. University of Chicago Press Chicago, IL; Polity Press, Cambridge. Suomeksi teoksessa: *Refleksiiviseen sosiologiaan*. Tutkimus, käytäntö ja yhteiskunta. Suom. Ari Antikainen ym. Toimittaneet M'hammed Sabour & Mikko A. Salo. Joensuu University Press, Joensuu 1995.
- Brissot, J. (1993) *Portrait de Pierre Bourdieu*. (Beta SP). CNRS Images/Femis, Paris.
- Calhoun, C.J., LiPuma, E. & Postone, M. (toim.) (1993) *Pierre Bourdieu: Critical Perspectives*. University of Chicago Press, Chicago.
- Carles, P. (2001) *La Sociologie est un sport de combat*. CP Productions, Montpellier.
- Descombes, V. (1979) *Le Même et l'autre. Quarante-cinq ans de philosophie française (1933–1978)*. Minuit, Paris.
- Durkheim, É. (2007 [1893]) *De la division du travail social*. PUF, Paris. Englanniksi: *The Division of Labor in Society*. Free Press, New York 1997.
- Durkheim, É. (1960 [1912]) *Les formes élémentaires de la vie religieuse*. Presses Universitaires de France. Suomeksi: *Uskontoelämän alkeismuodot*. Suom. Seppo Randell. Tammi, Helsinki 1980.

- Encrevé, P and Lagrave, R.M. (toim.) (2003) *Travailler avec Bourdieu*. Flammarion/Champs, Paris.
- Fournier, M. (2007) *Émile Durkheim, 1858–1917*. Fayard, Paris.
- Freine, S. (1993) *Souffrances d'en France. Entretiens sur la situation sociale en France avec l'Abbé Pierre et Pierre Bourdieu*. La Marche du siècle, France3, 14 Avril. (VHS Video)
- Lebaron, F. (2009) How Bourdieu 'quantified' Bourdieu. The geometric modelling of data. Teoksessa K. Robson & C. Sanders (toim.) *Quantifying Theory. Pierre Bourdieu*. Springer, Berlin, 11–29.
- Pinto, L. (2007) *La Vocation et le métier de philosophe. Pour une sociologie de la philosophie dans la France contemporaine*. Seuil, Paris.
- Sartre, J.-P. (1971) *L'Idiot de la famille: Gustave Flaubert de 1821 à 1857*. Éditions Gallimard, Paris. Englanniksi: *The Family Idiot: Gustave Flaubert, 1821–1857*. University of Chicago Press, Chicago 1981.
- Sintomer Y. (2006) *La critique intellectuelle entre corporatisme de l'universel et espace public*. Teoksessa H.-P. Müller & Y. Sintomer (toim.) *Pierre Bourdieu. Théorie et pratique, perspectives franco-allemandes*. La Découverte, Paris, 207–22. Englanniksi: *Intellectual critique and the public sphere*. Teoksessa S. Susen & B.S. Turner (toim.) *The Legacy of Pierre Bourdieu. Critical Essays*. Anthem Press, London 2011, 329–46.
- Wacquant, L. (2004) *Following Pierre Bourdieu into the field*. *Ethnography* 5:4, 387–414.
- Wacquant, L. (toim.) (2005a) *Pierre Bourdieu and Democratic Politics. The Mystery of Ministry*. Polity Press, Cambridge.
- Wacquant, L. (2005b) *A sociological workshop in action*. *Actes de la recherche en sciences sociales*. Teoksessa L. D. Kritzman (toim.) *The Columbia History of Twentieth-century French Thought*. Columbia University Press, New York, 683–85.
- Wacquant, L. (2013) *Symbolic power and group-making: On Bourdieu's reframing of class*. *Journal of Classical Sociology* 13:2. Suomeksi tänä numero.
- Weber, M. (2004[1918]) *The Vocation Lectures: Science as a Vocation, Politics as a Vocation*. Hackett, Indianapolis.